

กระบวนการตรวจสอบก่อนการพิจารณาแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ การตรวจสอบโดยตำรวจและอัยการหรือการตรวจสอบในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง และการตรวจสอบโดยศาลหรือการตรวจสอบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ตำรวจมีหน้าที่สอบสวนความผิดอาญา อัยการมีหน้าที่ตรวจสำนวนการสอบสวนและสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เมื่อศาลได้รับคำฟ้องจากอัยการแล้วศาลอาจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องหรือสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบก่อนการพิจารณานั้นมีขึ้นเพื่อให้การปกป้องและให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้บริสุทธิ์มิให้ได้รับความเดือดร้อนจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หากกระบวนการตรวจสอบเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพอาจส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับผลร้ายจากการตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

ทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในกระบวนการตรวจสอบในชั้นสอบสวนฟ้องร้องผู้ต้องหามักไม่ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามหลักข้อสันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาล (Presumption of Innocent) การสอบสวนมีลักษณะเป็นความลับและเป็นการสอบสวนทางเดียวเพื่อหาข้อที่เป็นผลร้ายต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา โดยผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับสิทธิในการที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้วมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล อัยการไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาดังกล่าวด้วยตนเองแต่จะสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยพิจารณาการสั่งฟ้องจากสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น อีกทั้งเมื่อศาลได้รับคำฟ้องจากอัยการแล้วศาลจะสั่งประทับฟ้องโดยไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องทั้งที่กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องได้ และกระบวนการในการไต่สวนมูลฟ้องของศาลยังไม่ใช่ระบบการตรวจสอบอย่างแท้จริงเพราะศาลเพียงแต่นำพยานโจทก์เข้าสืบเพียงปากสองปากเท่านั้น จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้กระบวนการตรวจสอบในชั้นก่อนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยไม่ได้ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างเพียงพอจึงส่งผลให้มีการนำตัวผู้บริสุทธิ์มาฟ้องต่อศาลเป็นจำนวนมาก ซึ่งผิดกับหลักการตรวจสอบก่อนการพิจารณาคดีอาญาในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปที่มีลักษณะการตรวจสอบอย่างแท้จริง ทุกองค์การที่เกี่ยวข้องในระบบยุติธรรมทางอาญาเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบโดยไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเทศเหล่านั้นได้ให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก โดยสังเกตจากคดีอาญาที่ศาลยกฟ้องในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปจะมีสถิติการยกฟ้องที่น้อยมาก

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือการศึกษารูปแบบการตรวจสอบคดีอาญาในชั้นก่อนการพิจารณาเปรียบเทียบทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาบางประการของการตรวจสอบคดีอาญาในชั้นก่อนการพิจารณาของประเทศไทยที่ถือว่ายังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการปกป้องและคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ได้รับผลกระทบจากระบบการยุติธรรมทางอาญาที่ยังมีปัญหาเช่นนี้ โดยเฉพาะประเด็นการตรวจสอบคดีอาญาก่อนการพิจารณาโดยศาล (ไต่สวนมูลฟ้อง) เพราะกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องถือเป็นกระบวนการตรวจสอบชั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะประทับฟ้องคดีไว้พิจารณา แนวทางปฏิบัติของศาลมักจะไม่ได้สวนมูลฟ้องกรณีที่ยกการเป็นโจทก์ ส่วนในกรณีราษฎรเป็นโจทก์วิธีการในการไต่สวนมูลฟ้องของศาลมักจะทำเพียงเป็นรูปแบบพิธีเท่านั้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอย่างมาก เพราะการที่ศาลประทับฟ้องคดีของโจทก์ทำให้การดำเนินชีวิตของผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องเปลี่ยนไป อีกทั้งสถานะทางสังคมของบุคคลดังกล่าวอาจไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปอีกด้วย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของศาลในฐานะองค์กรที่มีความยุติธรรมที่สุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องเข้ามามีบทบาทและให้ความสำคัญกับกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่บุคคล โดยเฉพาะผู้บริสุทธิ์ไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินคดีอาญาของรัฐ และเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่ไม่มีมูลหรือไม่มีสาระเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลอีกด้วย